

ПРО МОРСЬКОГО ЦАРЯ

Меланія Юрча.
За Визуєве навчання
в Українські Школи ТМ.
Івана Франка риг час 1985 р.
Марія Клас.

*Про морського царя
та його дожок*

THE SEA KING AND HIS DAUGHTERS

and other

UKRAINIAN FOLK TALES FOR CHILDREN AND YOUTH

Illustrated by Peter Kuch

English footnotes by

V. Rev. Stephen P. Symchych, M.A., B.D.

Published by Ukrainian Canadian Committee
National Women's Council

Printed by Trident Press Ltd.

WINNIPEG

1980

CANADA

ПРО МОРСЬКОГО ЦАРЯ ТА ЙОГО ДОЧОК

й інші

НАРОДНІ КАЗКИ ДЛЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ

Ілюстрації Петра Куця

Пояснення англійською мовою

Прот. С. П. Симзига

Видання
Крайової Управи Комітету Українок Канади

Друкарня Видавничої Спілки „Тризуб”

ВІННІПЕГ

1980

КАНАДА

KUCH-73 ©

ПРО МОРСЬКОГО ЦАРЯ ТА ЙОГО ДОЧОК

Народній міт

Жив собі один купець з жінкою. Дуже багатий він був, і мав він одного сина. Син виріс,¹ одружився,² а його батьки згодом по-вмирали. Остався той їхній син-одинак з своєю молодою дружиною. Син усе думав: що йому тепер робити?

„Що я маю робити? За яке ремесло взятися?“³

Думав він, думав, та й надумав.⁴

„Мій батько (нехай з Богом спочиває!) не сидів удома; він усе їздив по чужих, далеких сторонах.⁵ Там він придбав собі велике багатство. І я так буду робити!“

Навантажив⁶ він три кораблі⁷ всяким добром, попрощався з своєю молодою дружиною і поїхав морем у чужі-далекі землі. А за той час у них народився синок.

Поїхав той купець у чужі-далекі землі, добре попродав⁸ свій товар, а на сьомому році накупив іншого товару, навантажив уже не три кораблі, а цілих дванадцять, та й вертається додому. Декілька його кораблів пливли попереду, декілька — позаді, а сам він їхав кораблем посередині.⁹

Як виїхав він далеко на море, його корабель став. Робили з ним що лиш могли, а корабель стоїть. Вони вже й відпихали,¹⁰ та ні, нічого не зробиш, корабель далі стоїть! Стоїть він на одному місці та й не ворухнеться.¹¹

Купець посилає водолаза,¹² щоб пірнув у море та й подивився за що корабель зачепився.¹³ Пірнув той водолаз у море, дивиться, а на дні¹⁴ моря стоїть дід і держить корабель одною рукою.

1 Виріс (рости) — To grow up.

2 Одружився — He got married.

3 За яке ремесло взятися? — What occupation should he undertake?

4 Надумав — Made up his mind; to think out.

5 По чужих, далеких сторонах — Into foreign, faraway countries.

6 Навантажив — To load.

7 Кораблі (корабель) — Ship, vessel, craft.

8 Попродав — Sold all his wares.

9 По самій середині — At the very centre.

10 Відпихали — To push (shove) away.

11 Ворухнеться — To move, stir oneself.

12 Водолаза (водолаз) — Diver.

13 Зачепився — To be caught (on a hook); to be clasped.

14 На дні — At the bottom (of the ocean).

„Чого це ти держиш наш корабель?” водолаз питає діда.

„Піди та й скажи купцеві, що коли він хоче додому доїхати, то нехай подарує мені все те, що в нього вдома є, але він сам про це не знає. А якщо він не подарує мені всього, то я потоплю¹⁵ вас усіх!

Водолаз вплив і сказав купцеві те, що йому говорив дід. Купець став пригадувати¹⁶ й списувати все те, що в нього вдома є. Усе, все списав. Адже ж знає він усе те, що в нього вдома є! Не знав він лиш того, що в нього народився син, і що тому синові вже сім років. Він і не знав, що його син ходить до школи, і вже вміє читати й писати. Купець списав усе, а потім каже до водолаза!

„Иди й скажи тому дідові, що я подарую йому все те, що в мене вдома є, але я про це нічого не знаю!”

Водолаз поліз у воду та й сказав дідові те, що говорив купець. Але дід не повірив водолазові.

„Я не повірю на слово! Нехай купець це напише, і то своєю кров'ю!”

Купець зараз розрізав пучку¹⁷ свого пальця й написав листа, що дав дідові все те, що в нього є вдома, але сам він про це не знає. З цим листом він вислав водолаза в море до діда.

Як дід побачив листа написаного кров'ю, то відразу пустив корабля. І корабель поплив так скоро, що випередив¹⁸ того корабля, який був на самому переді. А дідусь узяв купцевого листа й зараз заніс його в те місто, де жив купець та його дружина з сином. Кинув він цього листа на дорогу, та й ще дописав до нього таке:

„Хлопчику, тебе віддав мені твій батько! Оце написав він листа своєю кров'ю. Та ти цим не журися! Я тепер не буду тебе брати, а заберу лиш за кілька років. Як тобі буде дванадцять років, ти мушиш піти від свого батька й матері та й прийти до мене!”

Синочок цього купця йшов із школи, побачив того листа на дорозі та й прочитав.

„Ну, що ж робити! Мушу слухати батька! Я не хочу, щоб люди подумали, що батько говорить неправду!” подумав він.

15 Потоплю (потопити) — To drown.

16 Пригадувати — To remind oneself (of something).

17 Розрізав пучку — (He) cut the tip of his finger.

18 Випередив (Випередити) — To leave behind; to get in front; overtake.

Синові жаль було йти від матері й батька. Хоч він батька ніколи й не бачив, та все ж дуже любив його. Сумував¹⁹ він, але матері нічого не казав, щоб ще й її не засмутити.²⁰

Аж ось батько прибуває²¹ до свого міста з дванадцятьма кораблями, і повідомляє²² всю родину про свій приїзд.²³ Уся родина, дружина й син, вийшли йому на зустріч.²⁴ Коли він побачив свою дружину, зараз обняв її та й поцілував.²⁵ А сина він і не помітив,²⁶ хоч той до нього руки простягав. А як побачив сина, то питає дружини:

„А це що за хлопчик?”

„Та це ж наш синочок! Народився він тоді, як ти поїхав!”

Аж тоді купець зрозумів²⁷ кого він віддав тому дідові, що задержав був його корабля на морі.

„Ой, що ж я вчинив!” зойкнув купець, і гірко заплакав.

Син відразу зрозумів чому батько плаче, та й каже до нього:

„Не журися, татусю! Я ще не зараз від вас піду! Я буду жити з вами до дванадцяти років. Я ще буду з вами аж п'ять років!”

„Ви говорите щось таке, що я нічого не розумію!” сказала мати. Отже вони тут таки розповіли матері про все. Дуже сумували батько й мати, сумував і син. А батьки так любили його! Синові в них було не просте життя, а просто²⁸ рай на землі!

От синові вже сповнилося дванадцять років.

„Сушіть мені сухарів!”²⁹ просить він матері. „Мені вже треба йти до того діда!”

Насушили йому сухарів, зложили їх у торбину,³⁰ син попрощався з ними та й пішов.

19 Сумував він сам — He grieved all by himself (without saying it to others).

20 Її не засмутити — Not to worry her.

21 Прибуває (прибути) — To arrive; come.

22 Повідомляє — (He) announced.

23 Приїзд — Arrival; coming.

24 На зустріч — To go out to meet.

25 Обняв її та й поцілував — He embraced and kissed her.

26 Не помітив — He did not notice.

27 Зрозумів — Realized.

28 Просто — Virtually.

29 Сушіть мені сухарів — Make me some toast (biscuits, crackers).

30 Торбину (торбина) — A small bag; sack; satchel.

Ішов він, ішов, аж прийшов до моря і сів відпочити.³¹ Дивиться він, а на березі моря стоїть кущ,³² а на кущі гарні червоні ягідки.³³ І так багато тих ягідок! Дивиться він на той кущ і думає собі:

„Що це за кущ такий? Такого я ще й не бачив! У мого батька такий великий сад,³⁴ і всяке дерево там є, а такого куща немає! І що це за дерево таке?

А це була калина! Дивиться він і дивиться на цей кущ, коли бачить — летить одинадцять качок, а позаду ще й дванадцята. Летять вони просто на нього! І він побіг та й сховався під той кущ. А на березі біля нього сіли й качки. І ось усі вони поставали гарними дівчатами. Поскидавши з себе одержу, дівчата пішли в море купатися. Скупалися вони, знову перемінилися в качок та й полетіли.

Тоді прилітає дванадцята качка. Сіла вона собі на березі та й стала гарною дівчиною, найкращою з усіх. І вона роздягнулася та й пішла купатися. А син купця скоро вийшов з-під куща, взяв її одержу та й знову сховався під кущ. Сидить він там тихенько, немов неживий. Качка викупалася та й вийшла на беріг. Дивиться, а її одержі немає! От ця дівчина-красуня й почала говорити:

„Хто тут? Як ти старий чоловік, то будь мені немов рідний батько! Як ти стара жінка, то будь мені немов рідна мати! Як ти середній чоловік, будь мені немов рідний брат! Як ти жінка, будь мені немов сестричка. А як ти молодий чоловік, будь мені вірним мужем!³⁵

Він зараз вийшов з-під куща та й віддав їй одержу. А вона дуже зраділа,³⁶ бо перед нею стояв такий козак,³⁷ що й кращого ніхто на світі не бачив!

„А хто ти, козаче?” питає дівчина.

„Я син купця. Мій батько їхав кораблем, а якийсь дивний³⁸ дід зупинив його корабель і сказав батькові, що як не віддасть того, що вдома має, але сам про це не знає, то він потопить його та всіх його моряків. Батько не знав, що я народився, ото й віддав мене. Так оце я тепер іду до того діда”.

31 Сів відпочити — He stopped to rest.

32 Кущ — Bush; shrub.

33 Ягідки — small berries.

34 Сад — Orchard.

35 Вірний муж — A true spouse (husband).

36 Зраділа — (She) became very happy.

37 Козак — Ukrainian warrior (soldier).

38 Дідусь зупинив — The old man (grandfather) stopped.

„Ну, це добре!” сказала дівчина. „Той самий дід, що держав твого батька, — це мій начальник.³⁹ Я працюю в нього. Нас там є дванадцять слуг. Може ти бачив, як летіло одинадцять качок поперед мене? Це мої товаришки.⁴⁰ А дід хоче мене з тобою одружити.⁴¹”

А тепер добре вважай! Якщо перехитриш його, добре тобі буде. Якщо ж не перехитриш, лихо тобі буде;⁴² буде твоя голова висіти так, як уже висить їх там аж одинадцять. Дід хотів усіх наших дівчат повідавати заміж,⁴³ та з усіх одинадцять женихів не було ні одного, щоб перехитрив дідуся. І всі вони погинули”.⁴⁴

Сказавши це, вона показала йому дорогу⁴⁵ до цього діда.

„Іди ось цією дорогою! Іди поки не дійдеш до стежечки,⁴⁶ що йде наліво. Підеш цією стежкою, і дійдеш до такого місця, що все вкрите гадюками.⁴⁷ Але ти не бійся! Іди та не оглядайся назад, то гадюки пропустять тебе. Якщо ж оглянешся назад, гадюки з'їдять тебе.

Підеш далі й дійдеш до такого місця, де повно лютих звірів. А ти йди далі, та й не оглядайся назад, то звіри пропустять тебе. Як пройдеш⁴⁸ і це місце, подивися наліво: там буде хатка на маленькому полі, хатка на курячій лапці.⁴⁹ Заходь туди, там я живу! Ну, тепер прощай, мій дорогий! Та вважай! Як будеш добре пильнуватися, добре тобі буде; як не будеш добре пильнуватися, голова твоя буде висіти.⁵⁰ Уже там висять голови одинадцяти женихів.

Дівчина сказала це, стала качкою та й полетіла.

Син купця пішов тією дорогою, що показала йому дівчина. Ішов, ішов і дійшов до стежечки. А стежечкою дійшов він аж до того місця, що було вкрите гадюками. Але він ішов сміливо,⁵¹ і вони йому дорогу давали. Пішов він далі, аж тут бачить повно лютих звірів. І тут він пішов сміливо, і вони дали йому дорогу.

39 Начальник — Chief; head; leader; master.

40 Товаришки — Companion; colleague; friend.

41 Мене з тобою одружити — (He wants) you to marry me.

42 Лихо тобі буде — You will encounter misfortune (ill-luck).

43 Повідавати заміж — (The old man wanted the girl) to get married.

44 Всі вони погинули — They all died (perished).

45 Вона показала дорогу — She showed (him) the way.

46 До стежечки — To a little footpath.

47 Вкрите гадюками — Covered with snakes.

48 Як пройдеш — Once you pass (the place).

49 Хатка на курячій лапці — House (built) on the leg of a chicken.

50 Голова твоя буде висіти — Your head will hang.

51 Він ішов сміло — He walked on bravely.

Коли вийшов він на чисте поле й там побачив хатку на курячій лапці, йому стало так радісно!⁵² Прийшов він до цієї хатки й застукав у віконце.⁵³ Вийшла його дівчина, відчинила двері, повела його в хату й там дала йому їсти й води напитися. А далі вона й каже:

„Нас, дівчат, у діда є дванадцять. Сам той дід живе в ось цій гарній хаті. Дід усіх нас посилає на дванадцять миль довколо себе. А всі хатки віддалені на дванадцять миль одна від одної. І кожна з нас живе в своїй хатці на курячій лапці. А тепер, мій дорогий, пора тобі йти спати! Ось уже прилетить посланець від діда. (Коли дід хоче дати нам якусь роботу, то він посилає свого посланця до всіх дванадцяти хаток). Уважай же добре: коли прилетить той посланець, то ти все мовчи,⁵⁵ не відповідай на те, що він скаже! Поводься так, немов би тебе в хаті не було! А далше вже подумаємо про все, що треба робити”.

Дівчина сховала купцевого сина під лавку⁵⁶ та й погасила світло.⁵⁷ Як тільки ліг він спати, а вона погасила світло, раптом прилетів посланець і гукає:

„Дідусь каже, щоб усі ви дванадцять завтра зібралися разом і щоб усі ви були однакові;⁵⁸ щоб однакову одягу⁵⁹ мали, однакові черевики мали і щоб у кожної був золотий прут у руці.⁶⁰ Уже приїхав дідусів зять,⁶¹ син купця!”

І посланець полетів.

„Ну, тепер, мій дорогий, нам треба братися до роботи!” каже вона до купцевого сина. І зараз зробила вона йому золоту палицю⁶² та й каже:

52 Йому стало так радісно — He became so glad (joyous).

53 Застукав у віконце — Knocked at the window.

54 Посланець — Messenger.

55 Мовчи — (you) be quiet.

56 Під лавку — Under a bench.

57 Погасила світло — (She) put the light out.

58 Щоб усі виглядали однаково — So that all would look alike.

59 Одягу (Одежа) — Dress; clothes; attire.

60 По золотому пруту — A switch each.

61 Зять — Son-in-law.

62 Золоту палицю (золота палиця) — A golden wand (cane, mace).

„Ти підеш он тією дорогою, і дійдеш до залізних воріт. Там два леви будуть прив'язані на ланцюгах.⁶³ Як будеш іти, вони кинуться на тебе, а ти закричиш: „Мовчіть, прокляті люті звірі,⁶⁵ йду до дідуся!” І вони тобі нічого не зроблять.

Як підійдеш до дідової хати, то махни палицею⁶⁶ і вдар у двері, щоб їх розбити.⁶⁷ Тоді дід закричить: „А хто там?” Ти ж сміливо скажи: „Це я, дідусю! Я йду до тебе!” Тоді він виведе⁶⁸ тебе туди, де ми будемо стояти, — всі як одна⁶⁹: і лиця, й одіж, і черевики, все буде однакове в нас. Я буду стояти друга скраю, а в мене на лівій нозі буде маленька квіточка, трохи схилена на один бік.⁷⁰ Хоч ти мене й відразу пізнаєш, то все таки нічого не кажи. Ти пройдешся перед нами раз і другий раз, і добре приглядайся кожній з нас. Дід буде на тебе кричати й домагатися, щоб ти скоріше вибирав собі дівчину. Та ти пам'ятай: якщо не вибереш мене, то вже не жити тобі! А ти проте не слухай діда, тільки скажеш: „Е, дідусю, чого ж ви кричите? Та ж дівчину собі вибрати — це вам не яблуко з яблуні зірвати:⁷² коли добре воно, то взяв та й з'їв, а як недобре, то викинув. Я ж мушу весь вік з нею жити!”⁷³

На третій раз ти виведи мене! Ну, а тепер прощай, мій дорогий!”

Сказавши це, вона полетіла.

Пішов він тією дорогою, яку дівчина показала йому. От прийшов він до двору діда, а там два леви прив'язані коло воріт.⁷⁵ Як леви побачили його, так і кинулися на нього.⁷⁶ А він на них як крикне:⁷⁷

63 Прив'язані на ланцюгах — Tied with a chain.

64 Ти закричи — You (just) yell out (as loud as you can).

65 Мовчіть прокляті люті звірі — Be quiet you cursed fierce animals.

66 Махни палицею — Wave your wand (staff).

67 Щоб їх розбити — So that you break (the door).

68 Він виведе — He will lead you.

69 Всі як одна — All like one. (They all look alike).

70 Квіточка трохи схилена на один бік — A little flower slightly tilted to one side.

71 Скоріше вибирав собі дівчину — (So that) you select your girl (bride) quicker.

72 Це не яблуко з яблуні зірвати — It is more than picking an apple of an apple tree.

73 Мушу весь вік з нею жити — I must live a lifetime with her.

74 Прийшов до двору — He came to the yard (courtyard).

75 Прив'язані коло воріт — Tied by the gate.

76 Кинулися на нього — They threw themselves at him; charged him.

77 А він на них як крикне — And he yelled at them (as loud as he could).

„Мовчіть, прокляті люті звірі! Я йду до дідуся!”

І люті леви нічого не зробили йому. Підійшов він до дідового дому та як махнув своєю палицею, та як гримне в двері,⁷⁸ а двері так і розлетілися.⁷⁹

„Хто там?” гукнув дід з хати.

„Це я прийшов до вас, дідусю!”

„Пора вже, пора, козаче! Ну, тепер ходімо! Ти вибереш собі ту дівчину, яку я призначив тобі! Але ж уважай, козаче: як ти не вибереш, то й твоя голова повисне між тими одинадцятьма, що он там висять!”

„Добре, дідусю! Воля ваша!”

Пішли вони.

А там на зеленій траві стояло дванадцять дівчат. Усі, як одна!

Син купця відразу пізнав свою дівчину, але не давав по собі знати, що він уже пізнав її. Пройшовся він перед рядом дівчат раз, і оглянув їх усіх. Але не вибрав собі з них жодної.

„Та чого ти тільки походжаєш собі? Чи не сподобав ти ні одної? Та вибирай уже скоріше!” сердився дід.

„Е, ні дідусю! Та ж дівчину собі вибрати — це не яблуко з яблуні зірвати: коли воно добре, то й з'їв; як недобре, то викинув. Я ж мушу весь вік з нею жити!

Пройшовся він і другий раз, — також не вибрав. А дід ще більше кричав на нього. А син купця повторив те саме:

„Я ж мушу весь вік з нею жити!”

Пройшовся він і третій раз, і тим разом уже вивів свою дівчину.⁸⁰

„Ну, добре! Нехай вона буде твоєю навіки!”⁸¹ сказав дід.

От і заручили молодят та й весілля справили,⁸² А по весіллі дід наповнив йому⁸³ золотом і сріблом дванадцять кораблів. Молода пара попливла⁸⁴ додому, до батька й матері.

Коли син купця приїхав додому з молодою дружиною, всі дуже раділи. Батьки справили друге весілля, і всі довго веселилися.

78 Та як гримне в двері — He banged the door with all his might.

79 А двері розлетілися — The door broke to pieces.

80 Вивів свою дівчину — He brought forth his girl (bride-to-be).

81 Нехай вона буде тобі навіки — May she be yours forever.

82 Заручили молодят і справили весілля — The young couple was engaged, and prepared a wedding for them.

83 Наповнив йому — (The old man) loaded up ...

84 Попливли додому — (The couple) sailed home.

ЯК ЛЕВ УТОНУВ У КРИНИЦІ

Колись, давним-давно, в пралісах жив собі лев. Він був такий великий та грізний, що як часом зареве, то всі звіри тремтіли,¹ немов осикове листя. А як побіжить на здобичу,² то всіх, хто б йому не попався³ на дорозі, розриває на шматки й кидає.

Не раз бувало побіжить за гуртом диких свиней, і всіх подушить. Мало-котра з них могла втікти від нього. А собі на обід чи вечерю брав тільки одну дику свиню. Усі звіри боялися лева, і не знали, що їм діяти. Одного разу посходилися всі звіри й стали радитися.

„Знаєте що, панове?” каже ведмідь. „Лев щодня бере собі не менше десяти звірів! А часом заб'є їх зо двадцять за один раз! А жере він одну або й дві звірини. Решта ж забитих просто марнується. Кожного дня він бере собі свіжих звірів, а тих, що вчора вбив, уже не хоче їсти. Тепер давайте разом подумаймо, що нам робити!”

Вовк також сказав своє слово.

„Піди, брате, та й поговори з ним!” каже. „Він нас, менших звірів, слухати не буде. Він усіх нас поб'є, і так воно все й закінчиться!”

„Спробуймо⁴ поговорити з ним!” каже ведмідь. „Тут справа в тому: кого б послати до нього?”

„Йди ти, ведмедю! Ти більший за нас усіх, та й сильніший!”

„До чого тут моя сила? Та ж я його й так не переможу,⁵ як він кинеється⁶ на мене! Моя сила тут не допоможе. Краще ти йди, вовче! Таки йди, йди! Ти меткіший⁷ за мене.”

„Що ж з того, що я меткий? Чи ти думаєш, що я можу втікти від нього, коли він кинеється на мене? Нам треба придумати щось краще. Сила нам не допоможе!”

Та ось вийшов олень⁸ перед громаду звірів.

1 Тремтіли — Shuddered.

2 На здобич — At the prey.

3 Попався — Happen to be (on).

4 Спробуймо — Let us try.

5 Переможу — To overcome, defeat.

6 Кинеється — To throw oneself (at).

7 Меткіший — Quick, Agile, nimble.

8 Олень — Stag, deer, buck.

„Знаєте що? Нам треба знати, як до лева підходити. Треба знати, як з ним розмову починати, щоб він таки зразу не розгнівався.”⁹

„Правду кажеш, оленю!” загомоніли звіри. „Ану ти піди до лева!” А олень продовжував:

„Я тільки хочу сказати, що з левом не можна отак собі просто говорити. Він же нам не брат! Треба знати, як почати розмову з ним!”

„На твою думку, кого ми повинні б послати?”

„На мою думку, давайте пошлемо лисичку. Вона ж хитра,¹⁰ вона буде знати як підійти до лева.”

„Добре ти придумав!” гукнули всі звіри. „Вона буде знати як до нього підійти!”

Покликали лисичку, щоб виступила наперед. От ведмідь і каже:

„Лисичко, треба тобі йти до лева й поговорити з ним! Треба з ним поговорити на розум. Ти ж сама бачиш, що він нас усіх поб'є.”

„А чому ж саме я? Хіба ж у мене більше розуму як у вас?”¹¹ Нехай хтось інший іде! Коли ніхто не хоче йти, то давайте випробувати! Тоді будемо знати хто з нас має йти.”

„Ні, лисичко, так не буде добре! А що як припаде йти такому, що не вміє й слова промовити? І замість того, щоб з левом поговорити гарно, спокійно, він ще розсердить його! Ми всі кажемо, щоб ти йшла. Як ти не хочеш іти, ми зараз тебе роздеремо,¹² і буде тобі смерть!

Лисичка зажурилася, аж заплакала. Не знає, що має робити. Не піти, — біда, як піде, — також біда! Думала лисичка, думала, а далі й каже:

„Ну, панове, якщо це ваша воля, я піду! Така вже моя доля.”¹³

Лисичка довго бігала по лісі, бо боялася підходити до лева. Ходила то сюди, то туди та все думала як би то обдурити¹⁴ лева. Якщо не придумає нічого доброго, то смерть їй напевно!

⁹ Розгнівався — To get angry.

¹⁰ Хитра — Wise, witty.

¹¹ Більше розуму за вас? — Have I more brains than you?

¹² Роздеремо — To tear apart.

¹³ Така вже моя доля — Such is my fate.

¹⁴ Обдурити — To outwit, deceive, cheat.

От лисичка прийшла до кринички. Тут вона стала й подумала собі: Краще втоплюся ніж мала б попасти в зуби лева! Я от зразу потону,¹⁵ захлинуся,¹⁶ і так без болю загину! Бо інакше мені доведеться терпіти поки поганий лев з'їсть мене.

Підійшла лисичка до кринички ближче, обійшла кругом, понюхала, і дивиться в криничку. А там вода так далеко-далеко! Дивиться ще раз, а там якась лисичка дивиться з води на неї. Вона спочатку не догадалась, що то її власний образ дивиться на неї з води. Лисичка кивнула головою, і та в воді також кивнула собі головою. Лисичка показала язика, і та в воді також показала язика.

Пожди! Це ж я сама! Не дарма кажуть, що хто хоче глянути на себе, нехай погляне в воду! Спробую¹⁷ лева обдурити. Якщо він цього не знає, то я обдурю його!

Лисичка просто від кринички пішла до лева. Їй стало весело, і вона бігла бадьоро та швидко. Надвечір приходить вона до лєвової хати, з якої було чути страшний рев. Це ревів лев!

Лисичка злякалася, але вклонилася¹⁸ низько та й каже:

„Світлий пане леве, не карайте¹⁹ мене! Дозвольте, ласкаво дозвольте слово сказати! Я вам розкажу чого я прийшла.”

Лев глянув на лисичку, але не казав нічого.

„Звіри ще вранці вислали нас трьох, двох зайців і мене, щоб я вас привітала з іменинами.²⁰ Ми скоро йшли до вас. Але нас зустрів якийсь дивний звір, — ніби такий, як ви, та й питає:

15 Потону — I will sink.

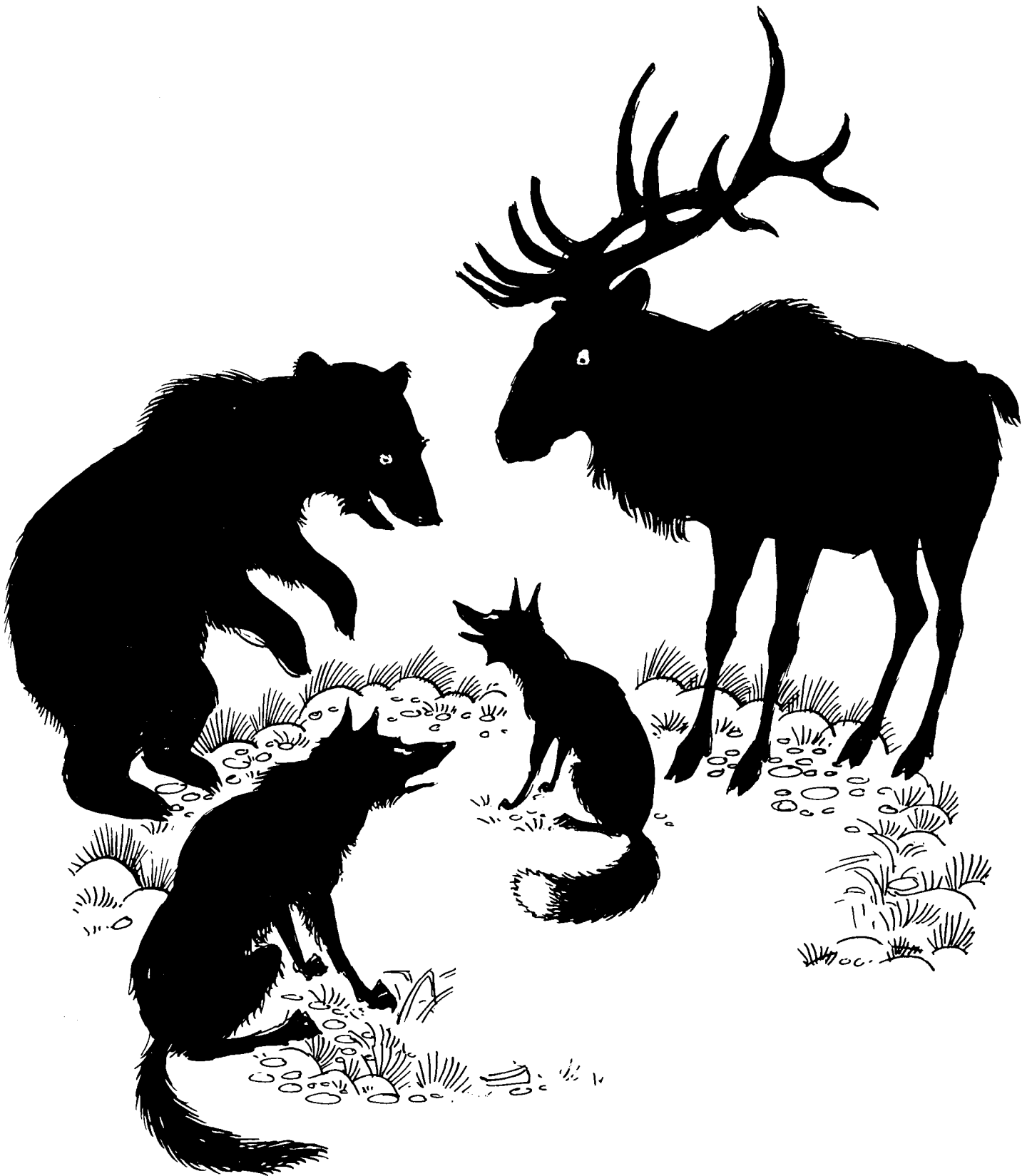
16 Захлинуся — To choke (with liquid).

17 Спробую — I will try.

18 Вклонилася — Bowed down; to pay respects.

19 Не карайте — Do not punish.

20 З іменинами — Nameday (of a person).

„Куди ви йдете?”

„Ідемо до лева,” сказала я. „Звіри послали нас, щоб ми лева привітали з іменинами.”

А той звір страшно закричав:

„Який же там може бути лев? Лев для мене — наче миш! Я цар усіх звірів! І я вже вас не пущу! Я вам покажу свою силу!”

„Я стала просити щоб не карав. Я казала, що лев жде на нас,” казала лисичка.

„Мовчи!” люто заревів той звір. „Що там мені той лев? Я й його роздеру та й з’їм!”

„Довго-довго я просила щоб пустив хоч мене. І він нарешті таки пустив.”

Лев розсердився. Навіть забув про голод, і спитав грізно:

„Де ж той звір живе?”

„Та він там живе в кам’яних²¹ палатах.”

Лев скоро встав та заревів так що аж луна пішла по всьому лісі. Здавалося, що в другому кінці ліса якийсь інший лев ревів.

„Слухайте, світлий леве, як він закричав! Це той страшний звір там так реве, насміхається з вас!”

Лев розсердився ще більше.

„Та я його, поганця, розірву на куски!²² Як сміє він так поступати? Це мій ліс! Ану ходімо туди! Ти покажеш де він живе!”

Лисичка повела лева до кринички.

„Де він? Покажи мені!”

Лисичка показує йому криничку.

„Він ось тут, у цих кам’яних палатах. Я боюся близько підходити. Він мене з’їсть. Ви погляньте на нього самі!”

²¹ Кам’яних — Stony (made) of stone.

²² Розірву на куски — I will tear him to pieces.

Лев підійшов і глянув у криничку. А там він побачив себе. Але він думав, що в криничці сидів якийсь інший звір. Лев дико вискалив зуби,²³ і той у криниці також вискалив зуби. Лев тоді ще голосніше заревів і скочив у криницю.

Стіни криниці були кам'яні, і далеко одна від одної. Лев ніяк не міг звідти вилізти. Лев у воді захлинувся, а лисичка ждала поки він утопився²⁴. А тоді вже побігла до звірів.

Лисичка була дуже весела. Коли вона прийшла, то всі звіри побачили, що вона добре діло зробила і що вона несе радісну вістку.²⁵

От звіри й питають її:

„Ну, що ж? Бачила ти лева? А може ти й не ходила до нього!”

„Чому ж би ні? Ходила!”

„Ну, і що?”

„Та я його обдурила!”

„А яким же то способом?”

„Привела до криниці, і він утопився. Тепер тільки й поминайте його!

І вона розказала про все, що сталося.

Звірів охопила така радість, що вони аж підскакували.

І з того часу звіри в лісі вже стали жити спокійно.

²³ Вискалив зуби — To show one's teeth; to bare one's teeth.

²⁴ Утопився — Drowned.

²⁵ Вістку (вістка) — News.

ЛЕТЮЧИЙ КОРАБЕЛЬ

Був собі дід і баба, а в них було три сини: два розумні, а третій недотепний!¹ Дід і баба розумних синів усе жалували. Баба щонеділі давала їм білі сорочки, а того недотепного всі лають, на-сміхаються з нього. А він сидить собі на печі, в брудній сорочці, без штанців. Як дадуть, то він їсть, а не дадуть, то він голодує.

Аж ось пішла вістка, що цар дав наказ, щоб усі зібралися до нього на обід. А хто зробить такий корабель, щоб літав, і приїде на тому кораблі, то цар віддасть свою дочку за нього заміж.

„Треба й нам піти! Може десь там щастя знайдемо”, говорили розумні сини.

Порадилися ці два сини, а там і пішли до батька й матері просити:

„Підемо й ми до царя на обід! Загубити ми нічого не загубимо. А щастя десь там може таки знайдемо!”

А батько їх умовляє² і мати їх умовляє, щоб нікуди вони не йшли. А сини таки хочуть іти.

„Благословіть³ нас на дорогу! Ми таки підемо!”

Нічого не вдієш! І так батько й мати таки поблагословили їх на дорогу. Баба надавала їм білих паляниць,⁴ спекла поросю,⁵ і ще дечого, і пішли вони.

А недотепний син сидить на печі та й собі проситься:

„Піду й я туди, куди пішли брати!”

„Куди ти, недотепо мій, підеш!” каже мама. „Та ж десь по дорозі тебе вовки з'їдять!”

„Ні, не з'їдять! Я таки піду!” вперто каже він.

Старі перше з нього сміялися, а потім давай вже й ляяти. Та ні! Бачать вони, що з цим недотепою нічого не вдієш, та й кажуть:

„Ну, то йди ж! Але щоб ти вже не вертався додому! Та щоб ти нікому не казав, що ти наш син!”

Баба дала йому торбу, наклала туди твердого, чорного хліба й пляшку води. І він пішов.

Іде він дорогою та йде, аж зустрічає по дорозі діда. Дід сивий-сивий, а борода довга аж по пояс,⁶ також зовсім біла.

1 Недотепний — Unfit, incapable, clumsy, not smart.

2 Умовляє — To persuade, induce.

3 Благословіть — To bless.

4 Паляниці — Flat cakes.

5 Порося — Piglet.

6 Пояс — Waist, waistline.

„Здорові були, діду!”

„Здоров, сину!”

„Куди ж ви йдете, діду?”

„От, сину, ходжу я по світі. Людей з біди виручаю.⁷ А ти ж куди?”

„До царя на обід.”

„А чи ж ти вмієш зробити такого корабля, що б сам літав?” питає дід.

„Ні, не вмію”, відповів він.

„Ну, то чого ж ти йдеш до того царя?”

„Я й сам не знаю чого! Загубити нічого не загублю, коли піду. Але може таки десь там щастя знайду”.

„Сідай-но, сину, спочинеш трохи! Пообідаємо. Що ж там у тебе в торбі? Виймай!”

„Е, дідусю, немає нічого, такого, що ви могли б їсти. Тут тільки сухий чорний хліб, та ви його й не вкусите”.

„Нічого, нічого, виймай!”

Недотепа сягнув у торбу рукою й виймає все, що має. А тут білі паляниці, та такі вже гарні, що він ніколи таких ще не бачив. Ї він зараз подумав собі, що такі паляниці тільки в панів дають їсти.

„Ну, що ж! Як же так можна, не випивши, обідати? Чи не маєш там у торбі трохи якоїсь горілки?”

„Та не маю! У мене є тільки пляшка води!”

„То виймай же її!”

Він вийняв і покуштував. Та це ж не вода! З води горілка стала!

„От і бачиш!” каже дід.

Вони простелили свитку⁸ на траві, посідали та давай полуднувати. По обіді дід подякував тому недотепі за хліб та горілку.

„Тепер слухай, сину!” каже дід. „Ти йди в ліс і там знайдеш дивне дерево! Удар сокирою в те дерево, а сам скоро падай на землю! І так лежи аж поки до тебе хтось прийде! Тоді почнуть тобі корабля робити. А ти сідай на нього й лети куди тобі треба! Та пам’ятай: кого б ти не зустрів по дорозі — бери його з собою!”

Недотепний подякував дідові, і вони пішли кожен своєю дорогою. Дід собі своєю, а недотепний пішов у ліс.

⁷ Виручаю — To relieve, assist.

⁸ Свитка — Mantle, cloak.

У лісі він підійшов до того дивного дерева, цюкнув сокирою, припав до землі та й заснув. Там він спав і спав... Через якийсь там час чує він, що хтось будить його.

„Уставай, уставай, твоє щастя вже прийшло!”

„Недотепний прокинувся, дивиться: перед ним стоїть корабель! Зроблений він з золота, щогли⁹ із срібла, а вітрила¹⁰ шовкові, все готове — тільки летіти! Недотепний думав недовго, — сів на корабель, а корабель піднісся й полетів. Підносився він усе вище й вище — так високо, що й оком не заглянеш!

Летів він і летів. Недотепний дивиться: а там он який чоловік припав на шляху до землі та й прислухається.

„Здорові були, дядьку!” приязно каже недотепний.

„Здоров, чоловіче!”

„Що ж ви тут робите?”

„Слухаю чи люди вже прийшли до царя!”

„А хіба й ви йдете туди?”

„Та йду і я туди”.

„Сідайте, підвезу вас! Поїдемо разом!”

Той чоловік-слухайло сів у корабель, і вони поїхали.

Летіли-летіли, аж дивляться: йде чоловік дорогою! Одна нога за вухо прив'язана, а він лише на одній нозі скаче.

„Здорові будьте, дядьку!”

„Здоров!”

„Чого ж то ви на одній нозі скачете?”

„А от чого: коли б я відв'язав ногу від вуха, то тоді одним кроком через увесь світ переступив би. А я ж цього не хочу”.

„Куди ж ви йдете?”

„До царя на обід”.

„То сідайте з нами!”

„Добре”.

Той чоловік-скорохід¹¹ сів, і вони знову полетіли.

Летіли-летіли, аж дивляться: на дорозі стрілець¹² стоїть і приціляється¹³ з лука¹⁴. А тут ніде навколо не видно нічого. До чого ж він хоче стріляти?

9 Щогли — Mast.

10 Вітрило — Sail.

11 Скорохід — Fast walker, runner.

12 Стрілець — Archer.

13 Приціляється — To aim (at).

14 Лук — Bow.

„Здорові були, дядьку!” гукнув недотепний. „Куди ж то ви так ціляєте, як перед вами не видно нічого?”

„Та що ви кажете! Не видно? То вам не видно, а я добре бачу!”

„То скажіть, де і що таке ви бачите?”

„А ось там — за сто миль! Бачите? Сидить он пташка на сухій грушці!”¹⁵

„Сідайте з нами, поїдемо!”

Стрелець сів, і полетіли.

Летіли-летіли, аж дивляться: йде чоловік і несе на плечах повний мішок хліба.

„Здорові були, дядьку!”

„Здоров!”

„Куди так ідете?”

„Іду”, каже, „шукати собі хліба на обід”.

„Бачу, що ви маєте повний мішок хліба за спиною!”¹⁶

„Та що тут мені цього хліба! Мені й на один раз поснідати не стане”.

„Сідайте з нами!”

Сів той чоловік-об'їдайло¹⁷, і полетіли.

Летіли-летіли, аж дивляться: чоловік ходить коло озера, немов шукає чогось.

„Здорові були, дядьку!”

„Здоров!”

„Чого ж ви тут ходите? Ви немов шукаєте чогось!”

„Я так хочу пити, та ніяк води не знайду!”

„Та ж перед вами ціле озеро води! Чому ж не п'єте?”

„Е, що тут цієї води! Мені це стане на один раз ковтнути!”¹⁸

„То сідайте з нами!”

„Добре!”

Чоловік-обпивайло¹⁹ сів, і вони полетіли.

Летіли-летіли, аж бачать: іде чоловік до села й несе куль²⁰ со-
ломи.

„Здорові були, дядьку! Куди то ви так ту солону несете?”

15 Грушці (грушка) — Pear, pear tree.

16 Спи́на — Back.

17 Обідайло — (Heavy) eater.

18 Ковтнути — To gulp, swallow.

19 Обпивайло — Drinker, guzzler.

20 Куль (соломи) — A bundle (of straw), sheaf of threshed grain.

„У село”.

„От і на! Та хіба ж у селі соломи немає?”

„Є, та не така”.

„А хіба оця яка?”

„А така: яке б гаряче літо не було, а тільки розкидати цю солону, то зараз стане і мороз, і сніг.”

„Сідайте з нами!”

Чоловік-морозко²¹ сів, і вони полетіли далі.

Летіли-летіли, аж дивляться: чоловік іде в ліс і несе в'язку дров²² на плечах.

„Здорові були, дядьку!”

„Здоров!”

„Куди ж ви ті дрова несете?”

„У ліс.”

„Хіба ж у лісі немає дров?”

„Чому ж немає? Є, та не такі!”

„А які ж?”

„Там звичайні дрова, а в мене такі дрова, що як тільки розкидати їх, то зараз з них стане військо перед вами!”

„Сідайте ж з нами!”

І цей чоловік сів з ними, та й полетіли.

Летіли вони, летіли, аж прилітають до царя на обід. А там серед царського двору стоять столи. На столах повно всяких страв, бочки з медом та горілкою. Пийте, люди, їжте, чого лиш бажаєте! А людей — мабуть, половина всього царства! І старі, і малі, і пани багаті, і старці²³ вбогі. Немов на ярмарку.²⁴ Недотепний прилетів з усіма приятелями на тому кораблі і сів перед самими вікнами царя. Усі повиходили з корабля й пішли обідати.

Цар глянув у вікно, і бачить, що хтось прилетів на золотому кораблі.

„Піди спитай,” каже цар до слуги, „хто це золотим кораблем прилетів!”

Слуга пішов, подивився, та й приходить до царя.

„Це якісь нуждарі обдерті!”

²¹ Морозко — Frost.

²² В'язка дров — A bundle of wood.

²³ Старці — Old, aged beggars

²⁴ Ярмарку (ярмарок) — Market, market place.

Цар не повірив слuzі.

„Як це воно так, що це нуждарі прилетіли на золотому кораблі? Ти, мабуть, щось тут поплутав!”

І ось цар сам вийшов між людей.

„Хто тут кораблем прилетів?” питає цар.

Недотепний виступив перед царя і сказав:

„Я!”

Цар як подивився що в нього свитка-латка на латці²⁵, і штани на колінах діраві, то аж за голову вхопився!

„Хто таке бачив? Щоб я свою дочку за такого обдертого видав!”

Цар став журитися. Що ж тут діяти? А далі надумав штуку²⁶ загадати тому обдертому парубкові. От він і каже до слуги:

„Піди, скажи йому, що хоч він і на золотому кораблі прилетів, а як не добуде живої й цілющої²⁷ води поки люди пообідають, то я царівни за нього не віддам. А то ще й голову зніму йому з плечей.²⁸”

І слуга пішов.

А чоловік-слухайло (той самий, що припав був до землі на дорозі, поки сів у корабель) підслухував²⁹ що цар говорив, і все це розказав недотепному. Недотепний сидить на лаві (такі лави поставили кругом столів) та й журиться. Не їсть і не п'є.

Чоловік-скорохід побачив, що недотепний зажурився, та й каже:

„Чому ти не їси та не п'єш?”

„Де вже там мені їсти! Нічого в рот не йде!”

І розказав чому він журиться.

„Цар сказав мені, щоб я, поки люди пообідають, добув води живої і цілющої. Як же мені це зробити?”

„Не журися! Я це зроблю!”

„Ну, гляди ж!”

Приходить слуга, переказує йому наказ царя, але недотепний давно вже знав це.

25 Латка на латці — Patch-upon-patch, tattered.

26 Штука — Trick.

27 Живої й цілющої (води) — Fresh and healing, medicinal (water).

28 (Голова) з плечей — To behead.

29 Підслухував — Listen attentively, eavesdrop

29 Під млином — .(under) near the mill.

„Скажи цареві, що принесу!” каже він.

І слуга пішов.

Чоловік-скорохід відв'язав ногу від вуха та як махнув, то в одну мить опинився край світу і там набрав води живої й цілющої. Потім став і думає собі: поки там пообідають, я ще встигну вернутися. А покищо й відпочну трохи.

От чоловік-скорохід сів та й заснув. Там он люди вже обідати кінчають, а його немає! А недотепний уже сидить ні живий, ні мертвий.

Пропав я! — подумав він.

Чоловік-слухайло приложив вухо до землі і давай слухати.

„Не журися! Він там спить собі під млином!”

„Що ж ми тепер будемо робити? Як би його збудити?” каже недотепний.

„Не бійтеся! Я збуджу його!” каже чоловік-стрілець.

От як натягне він лука, як стрільне, як торохне³⁰ стріла в млин, аж тріски³¹ полетіли. Чоловік-скорохід прокинувся і вмить опинився на царському дворі. Люди обід тількищо кінчають, а він уже приносить воду.

Ну, що ж цар тепер має діяти? Треба придумати ще якісь хитрощі.³² От і каже він до слуг:

„Як з'їсть той парубок з своїми друзями сорок печей³³ хліба, тоді віддам свою дитину за нього. А як не з'їсть, тоді треба буде вбити його.”

Чоловік-слухайло підслухав це, і розказав недотепному.

„Що ж мені тепер робити? Я й одного хліба не з'їм!” каже той. Та й знову став журитися, аж плаче.

„Не плач! Я за вас усіх поїм, ще й замало цього буде!” промовив чоловік-об'їдайло.

Приходить слуга й переказує наказ царя.

„Добре, нехай дають!” сказав недотепний.

От спекли дванадцять биків, напекли сорок печей хліба. Об'їдайло як почав їсти, то все дочиста³³ поїв та ще й нарікає:

30 Торохне — To strike, to make a striking sound.

31 Тріски — Splinters.

32 Хитрощі — Trick.

33 Сорок печей — Forty ovens (of bread).

33 Усе дочиста — (To eat) to the last crumb.

„Ех, усе таки маловато... Хоч би ще трохи дали!”

Цар бачить, що нічого не вдіє,³⁴ і знову вигадав штуку. Він хоче щоб недотепний випив сорок сорокових діжок³⁵ води за одним духом³⁶ і сорок сорокових діжок вина. А як не вип'є, то треба його вбити.

Чоловік-слухайло підслухав це й розказав недотепному. А той аж розплакався.³⁷

„Не плач!” сказав чоловік-обпивайло. „Я сам усе вип'ю, ще й мало буде!”

От викотили³⁸ по сорок сорокових діжок води й вина.

Обпивайло як став пити, то все до каплі³⁹ випив, та ще й підсміхається собі.

„От і замало! Хоч би ще трохи! Я ще випив би!”

Цар бачить, що нічого не вдіє, та й задумав, що цього обдертого парубка треба зо світу звести.⁴⁰ „А ні, то він”, каже, „мою дитину занапастить!”⁴¹

Слуга знову прийшов до недотепного.

„Цар хоче, щоб ти перед шлюбом пішов скупатися”.

Тоді цар видав наказ сильно нагріти залізну ванну,⁴³ і щоб той парубок спікся там. От розігріли ванну аж пашить⁴⁴. Тут будь-кого можна було спекти.

От недотепний іде в ту ванну, а за ним іде чоловік-морозко з своєю дивною соломою. Прийшли вони до ванни, а там так гаряче, не можна й видержати! Морозко розкинув солому, і там відразу стало зимно. Недотепний тільки облився⁴⁵ водою та швидко на піч нагрітися. Там він і заснув, бо таки добре змерз. Уранці відчиняють те приміщення де була ванна, і думали, що з того парубка тільки попільцець⁴⁶ зостався. Дивляться, а він лежить собі на печі. Вони його й збудили.

34 Не вдіє — Cannot do.

35 Сорокових діжок — Forty measure vats.

36 За одним духом — All in one breath.

37 Розплакався — To burst out in tears.

38 Викотили — To roll out.

39 До каплі — To the last drop.

40 Зо світу звести — To wipe him off the face of the earth; kill him.

41 (Занапастить) занапастити — To ruin, destroy, waste.

43 Залізна ванна — An iron bathtub, bath.

44 Аж пашить — Red-hot.

45 Облився — Splash water on oneself.

46 Тільки попільцець — Burnt to ashes.

„Оце як міцно я спав!” каже він.

От вони зараз розповіли цареві про все, що сталося: що знайшли того парубка на печі, він там спав. А там холодно! От і зажурився цар. Що ж йому робити? Довго-довго думав.

„Іди скажи щоб до ранку роздобув полк⁴⁷ війська! Якщо це зробить, то вже видам свою дочку за нього. А як не роздобуде, то треба буде його вбити.”

Цар сказав це слугі, а сам подумав: Де, звідки ж простий хлопець може роздобути полк війська? Я ж цар, і то мені було б трудно!

Чоловік-слухайло знову підслухав наказ царя й розказав це недотепному. А той знову сів і став плакати.

„Що мені тепер діяти? Як же я роздобуду полк війська?”

От іде він на корабель до своїх друзів.

„Ой, рятуйте ж, браття! Ви виручили мене не раз з біди, виручіть і тепер! А ні, то я пропав!”

„Не плач!” каже той, що ніс дивні дрова. „Я тебе виручу!”

Приходить слуга й переказує наказ царя:

„Як поставиш на ранок цілий полк війська, тоді царівна твоя!”

„Добре, зроблю! Тільки скажи цареві, що як не віддасть дочки за мене ще й тепер, то я на нього війною піду⁴⁸ й царівну візьму⁴⁹ собі силою!”

Той чоловік з дивними дровами повів недотепного в поле й поніс з собою в'язку тих своїх дров. Як почав він ті дрова розкидати, і що кине, то й один вояк з'явиться. І такого війська назбиралося що Господи! Рано-вранці цар прокидається, аж чує: труби трублять!⁵⁰

„А то хто так рано в труби грає?” питає цар слуги.

„То той парубок своє військо муштрує,⁵¹ — той, що на золотому кораблі прилетів!”

47 Полк (війська) — Regiment (a regiment of soldiers).

48 На нього війною піду — To wage war.

49 Силою царівну візьму — To take the princess by force.

50 Труби — Horns, bugles.

51 Муштрує — To drill, exercise (the army).

Цар побачив, що тепер уже нічого не вдіє. Отож звелів він покликати недотепного парубка до себе.

Приходить слуга й просить. А недотепний вже перестав бути недотепним. Тепер уже й пізнати його не можна. Одежа на ньому аж сяє;⁵² шапочка золота, а сам такий гарний, що й не висказати.⁵³ Веде він своє військо, сам на вороному⁵⁴ коні попереду, а за ним старшина. Ось підступив він до царської палати.

„Стій!”⁵⁵ крикнув він гостро.

Військо вилаштувалося в лаву.⁵⁶ Він пішов у палату, а цар став його обнімати⁵⁷ й цілувати.

„Сідай, мій зятю⁵⁸ любий!”

Вийшла царівна. Як такого козака побачила, то аж просіяла.⁵⁹

Який у мене гарний чоловік буде! — подумала царівна.

От їх і повінчали.⁶⁰

А бенкет⁶¹ справили такий, що весь світ говорив про це.

52 Аж сяє — Glisten, glitter.

53 Що й не сказати — Beyond description.

54 Вороному коні — Dark, black (horse).

55 Стій — Halt!

56 В лаву — In ranks, straight file.

57 Обнімати — Embrace.

58 Зятю — Son-in-law.

59 Просіяла — Was radiant with joy.

60 Повінчали — Perform a wedding ceremony.

61 Бенкет — Banquet, feast.

ЗМІСТ

Про морського царя та його дочок	5
Як лев утонув у криниці	13
Летючий корабель	20

